

tekortschietende bevelvoering die het KNIL parten speelde. De opzet en uitvoering van de operaties deed meer denken aan een geleide stafvoering op de kaart dan aan een operatie in oorlogstijd. Het Japanse leger daarentegen, zo blijkt uit deze studie, was in kwantitatief opzicht niet oppermachtig, maar beschikte op materieel gebied wel over een overmacht aan tanks en had een absoluut overwicht in de lucht. Bovendien verliep de Japanse bevelvoering efficiënt en flexibel en waren de Japanse militairen goed geoefend in moderne grootschalige en kleine gevechten.

Een andere belangrijke factor die mede bepalend was voor de nederlaag van het KNIL was het ontbreken van bondgenootschappelijke steun. In alle verdedigingsplannen van het KNIL had men hiermee gerekend. Groot-Brittannië en de Verenigde Staten stelden zich zeer terughoudend op en gaven in feite Java op na de val van Singapore. De geallieerde steun die werd verleend, was te gering en kwam te laat waardoor een nederlaag op Java onafwendbaar werd. De nederlagen van de Britten en de Amerikanen op Malakka en in de Filippijnen en het terugtrekken van het ABDA-commando op Java eind februari 1942 versterkten het gevoel bij het KNIL er helemaal alleen voor te staan. De chaotische bevelvoering en de voortdurende terugtochten zonder dat duidelijk was hoe en waarom deden de rest. Hierdoor nam de gevechtsbereidheid snel af en het enige wat het KNIL op Java kon doen was de opmars van de Japanners te vertragen door het vernielen van bruggen en andere vitale objecten.

De Japanse aanval op Java is door de gedetailleerde beschrijving van de acties en de legeronderdelen die er bij betrokken waren een naslagwerk geworden voor degenen die precies willen weten wie er bij welke acties waren betrokken en hoe de operaties verliepen. Het boek heeft echter meer te bieden. In de epiloog wordt een heldere analyse gegeven van de achterliggende factoren die bepalend waren voor de snelle nederlaag van het KNIL op Java. Met het eenzijdige beeld van een oppermachtig Japans leger waar tegen het door bezuinigingen verwaarloosde KNIL bij voorbaat een verloren strijd streed wordt voorgoed afgerekend. Het KNIL zelf bleek op organisatorisch en logistiek gebied onvoldoende voorbereid om met succes strijd te kunnen voeren tegen Japan.

E. Touwen-Bouwsma

F. N. J. van Dijk, e. a., ed., *Noord Sumatra in oorlogstijd. Oorspronkelijke dagboeken uit interneringskampen chronologisch samengevoegd, Aek Paminke III, 10 maart-31 december 1942* (Makkum: Stichting Noord Sumatra documentatie, 1989, 419 blz., ISBN 90 71590 01 1); *Idem, Idem, 1 januari-31 december 1943 (Ibidem, 1991, 255 blz., ISBN 90 7159002 X)*; *Idem, Idem, 1 januari-31 december 1944 (Ibidem, 1992, 387 blz., ISBN 90 71590 03 8)*; *Idem, Idem, 1 januari-25 oktober 1945 (Ibidem, 1992, 319 blz., ISBN 90 71590 04 6)*.

Aek Paminke III was een van de drie vrouwenkampen gelegen in de buurt van Rantau Prapat aan de Bila rivier, waar de Japanners in de zomer van het laatste oorlogsjaar de vrouwen en kinderen uit het interneringskamp Brastagi onderbrachten. De serie Aek Paminke III beschrijft het wel en wee van vrouwen en kinderen die via allerlei kleine kampen in 1942 in het kamp Brastagi terecht kwamen en vandaaruit in juli 1945 werden overgebracht naar Aek Paminke III. In dit laatste kamp werd op 24 augustus 1945 de capitulatie van Japan bekend gemaakt. De vrouwen en kinderen werden toen in groepen naar de stad Medan overgebracht. Eind oktober 1945 wordt Aek Paminke III opgeheven.

De serie is gebaseerd op kampdagboeken van vrouwen, mannen, meisjes en jongens in leeftijd

variërend van 10 tot 58 jaar. Door de weergave van een grote verscheidenheid aan ervaringen, van de zorgzame moeder met vier kleine kinderen tot die van een jongen van 14 jaar die uitgebreid in gaat op de dagelijkse corveediensten en het eten, is een publikatie ontstaan die op een zeer indringende wijze weergeeft wat het betekent voor mensen om geheel van de buitenwereld afgesloten te zijn, te leven in overvolle kampen, gebrek te hebben aan eten en medische voorzieningen en toch te blijven hopen op een betere toekomst.

Noord Sumatra in oorlogstijd is in de eerste plaats bedoeld voor oud kampgenoten uit Noord Sumatra, maar daarnaast ook voor een groter publiek dat belangstelling heeft voor het leven van de Nederlanders in de Japanse interneringskampen in het voormalige Nederlands-Indië. Dankzij de toevoeging van verklarende kanttekeningen bij de teksten, kaartjes, een lijst van Maleise woorden en een kalender van gebeurtenissen is het de samenstellers gelukt er een zeer toegankelijke publikatie van te maken. De serie Aek Paminke III heeft echter ook historici het nodige te bieden. Uit het geheel van dagboekfragmenten wordt ook een beeld verkregen van het beleid van de Japanse bezetter ten aanzien van de geïnterneerden in Noord Sumatra.

In 1942 tot het midden van 1943 bemoeiden de Japanners zich nauwelijks met de interne kamporganisatie. Dat werd overgelaten aan de Nederlandse kampleiding. In deze periode proberen de Japanners zoveel mogelijk vrouwen en kinderen te concentreren in het vrouwenkamp Brastagi. Dit kamp was ondergebracht in het gebouwencomplex van de Planters School Vereeniging 'Brastagi'. In het begin van de interneringen in april 1942 waren er in kamp Brastagi niet meer dan 1000 personen geïnterneerd. Door opheffing van een aantal kleinere kampen nam de kampbevolking gestaag toe en eind 1942 verbleven er meer dan 1700 personen in het kamp. Tot het midden van 1943 konden de geïnterneerden in Brastagi zichzelf bedruipen. Van rantsoenering van voedsel is dan nog geen sprake. Dat gebeurt pas als de geïnterneerden voor hun levensonderhoud financieel afhankelijk worden van de Japanners. Vanaf juni 1943 vinden er ook huiszoekingen plaats en moeten de vrouwen hun geld, goud, sieraden, juwelen en horloges in leveren om in hun onderhoud te voorzien.

Met de overdracht van het beheer van de kampen van het Japanse burgerlijke naar het militaire bestuur in april 1944 worden de levensomstandigheden in het kamp Brastagi snel slechter. Tot ongenoegen van de vrouwen wordt de Japanse tijd ingevoerd, waardoor de avonden een stuk korter voor hen worden, omdat de lichten eerder uit moeten. Een andere grote tegenvaller is dat het onderwijs voor kinderen ouder dan 12 jaar wordt verboden. Bovendien wordt de bewaking door Indonesiërs overgenomen door heiho's, hulpsoldaten, in dienst van de Japanse bezetter. Zij treden veel harder tegen het smokkelen van voedsel op. Smokkelaarsters worden mishandeld en opgesloten en ook de Nederlandse kampleiding krijgt het zwaar te verduren onder het militaire regime. Vanaf juli 1944 moet er ook gewerkt worden. Alle vrouwen onderde vijftig jaar worden of ingezet bij het tjangkollen, omwoelen van de grond met een hak, of het spinnen van vlas. Tot overmaat van ramp moeten in december 1944 alle mannen en jongens van 10 jaar en ouder het kamp verlaten. Zij worden naar het mannenkamp Si Rengo Rengo overgebracht. In het laatste interneringsjaar neemt ook het aantal sterfgevallen ten gevolge van ziekte en ondervoeding toe. Pas in juli 1945, zes weken voor de capitulatie van Japan, worden de geïnterneerden naar het kamp Aek Paminke III overgebracht.

De serie Aek Paminke III is de eerste complete serie die werd uitgegeven door de Stichting Noord Sumatra. Het is de bedoeling dat er nog drie series van elk vier boeken volgen, te weten, over de kampen Aek Paminke I en II, waar vrouwen en kinderen uit andere delen van Noord Sumatra terecht kwamen en het mannen- en jongenskamp Si Rengo Rengo. Het is te hopen dat de samenstellers er in slagen deze unieke bronnenuitgave voort te zetten. In de serie Aek Paminke III zijn de dagboekfragmenten goed gekozen. Persoonlijke noties ontbreken niet,

terwijl er ook voldoende informatie wordt verstrekt om het wel en wee van de groepen vrouwen en kinderen die tenslotte in Aek Paminke III terechtwamen goed te kunnen volgen. Als bronnenuitgave lenen de boeken zich uitstekend voor nader onderzoek naar bijvoorbeeld de verschillen in beleving in kampervaringen tussen kinderen en volwassenen. De boeken zijn prachtig uitgegeven en rijk geïllustreerd met kamptekeningen.

E. Touwen-Bouwsma

D. Spierenburg, R. Poidevin, *Histoire de la haute autorité de la communauté Européenne du charbon en de l'acier. Une expérience supranationale* (Brussel: Bruylant, 1993, xviii + 920 blz., ISBN 2 8027 0830 9).

Het eerste experiment met supranationaliteit in het na-oorlogse West-Europa belichaamde voor velen het begin van de verwezenlijking van een groots ideaal en de lakmoesproef voor hooggespannen verwachtingen. Immers, het in een gemeenschappelijke markt bijeenbrengen van de Franse, Duitse, Italiaanse en Benelux kolen- en staalsectoren zou, aldus de Schuman-verklaring van 9 mei 1950, niet enkel de harmonieuze ontwikkeling van de betrokken economieën dienen, maar ook tot een diepgaande verstrengeling van nationale belangen leiden. Als zodanig zou de in 1951 opgerichte Europese gemeenschap voor kolen en staal (EGKS) de aanzet tot verdergaande Europese integratie vormen en tot een uiteindelijke eenwording van de betrokken landen in een Europese federatie voeren. Cruciaal in deze gedachtengang was de overdracht van nationale bevoegdheden aan een bovennationaal orgaan; zulk een souvereiniteitsoverdracht, als aan de hoge autoriteit (HA) van de EGKS, werd beschouwd als een uitdrukking van, zowel als een voorwaarde voor, de verhoopte dynamiek van een zichzelf bevestigend en steeds voortschrijdend integratieproces.

Deze hooggespannen verwachtingen konden maar in beperkte mate vervuld worden. Onmacht beheerste—en tegenwerking overheerste—de EGKS en het supranationale experiment dat ze belichaamde, zo bleek uit studies van onder anderen Milward en Gillingham in de voorbije jaren. Ook de thans verschenen overzichtsgeschiedenis van de EGKS-hoge autoriteit van de hand van de Nederlandse diplomaat Spierenburg en de Franse integratiehistoricus Poidevin tendert tot dergelijke demystificerende bevindingen. In deze lijvige, met steun van de Europese Commissie uitgegeven studie staan de rol en het functioneren van de hoge autoriteit centraal, vanaf haar inrichting in 1952 tot het opgaan van dit college in de Europese Commissie in 1967. Meer in het bijzonder worden daarbij de betrekkingen van de hoge autoriteit met de andere organen van de EGKS, met de lidstaten van de gemeenschap en met derde landen geanalyseerd. Bestudering van het primaire bronnenmateriaal in het EGKS-archief en de nationale archieven van de lidstaten (met name de Nederlandse en Franse) leverde de basis voor dit werk. Waar Spierenburg zelf evenwel gedurende bijna de gehele beschreven periode lid van de hoge autoriteit was en gedurende lange tijd vice-voorzitter ervan, beschikt hij over een schat aan ervaringen in de EGKS-besluitvorming. Het zijn bovenal deze herinneringen, inzichten en verklaringen die dit boek zijn meerwaarde geven: de praktijk van de supranationale besluitvorming wordt erin van binnenuit beschreven. Uit de bronnenanalyse in combinatie met de persoonlijke aantekeningen en herinneringen van Spierenburg zelf, en die der overige door de auteurs geraadpleegde beleidsmakers, ontstaat een beeld van een in de integratiehistoriografie unieke gedetailleerdheid.

Al vanaf haar begin blijkt de hoge autoriteit een tegen de stroom in oproeïend vaartuig te zijn: